LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

Vattentjänster för kommunens utveckling

En introduktion till vatten- och avloppsplanering

Styr utvecklingen med en VA-plan

Dricksvattenförsörjning och avloppsrening – vattentjänsterna – utgör grundläggande samhällstjänster som kommunen behöver planera för. Kommunen är samhällsplanerare, markägare, verksamhetsutövare, tillsynsmyndighet och ytterst ansvarig för allmän vattenförsörjning och avlopp (VA).

Klimatförändringar, ökade miljökrav och åldrade anläggningar innebär ökade krav på kommunernas VA-verksamhet. Bristfälliga avlopp kan sprida smitta och bidra till att sjöar, vattendrag och grundvatten inte uppnår samhällets kvalitetskrav. Kommunerna står inför stora investeringar för att nå en hållbar VA-försörjning. En strategisk och långsiktig VA-plan kan identifiera problem och prioritera åtgärder så att de utmaningar kommunen står inför kan mötas på ett kostnadseffektivt sätt.

En kommunal VA-plan krävs i dagsläget inte enligt lagen om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412), miljöbalken (SFS 1998:808) eller plan- och bygglagen (SFS 2010:900). Enligt Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2016–2021 ska emellertid kommunerna upprätta och utveckla VA-planer i samverkan med länsstyrelsen för att kunna följa miljökvalitetsnormerna för vatten (www.vattenmyndigheterna.se). Dagvattenplaner ska också utvecklas och kan med fördel ingå i VA-planen. Enligt miljöbalken får kommunen inte ta beslut som gör att miljökvalitetsnormer äventyras.

För att VA-planen ska fungera som ett långsiktigt planeringsverktyg behöver den integreras i kommunens översiktsplan. VA-planen kan innehålla flera strategier och styrdokument med olika avgränsningar och benämningar. Det kan finnas både fler och färre styrdokument än de som nämns i den här broschyren.

Varför en VA-plan?

Syftet med en strategisk VA-planering är att få en hållbar VA-försörjning som främjar en god hälsa och en bra miljö. En VA-plan är kommunens styrmedel för ett långsiktigt arbete med att trygga vattenförsörjning och avlopp i hela kommunen. Den är ett verktyg för att styra och bestämma över hur kommunen ska utvecklas och för att genomföra nödvändiga åtgärder så effektivt som möjligt.

Med ett metodiskt arbete och tydliga, välgrundade prioriteringar beskrivna i en långsiktig VA-plan som genomförs kan kommunen uppfylla lagens krav och uppnå såväl vattenförvaltningens kvalitetskrav som de nationella, regionala och lokala miljömålen. Länsstyrelserna granskar regelbundet kommunala VA-planer i sin kontroll av kommunens lagstadgade skyldighet att ordna vattentjänster.

Vad innehåller den?

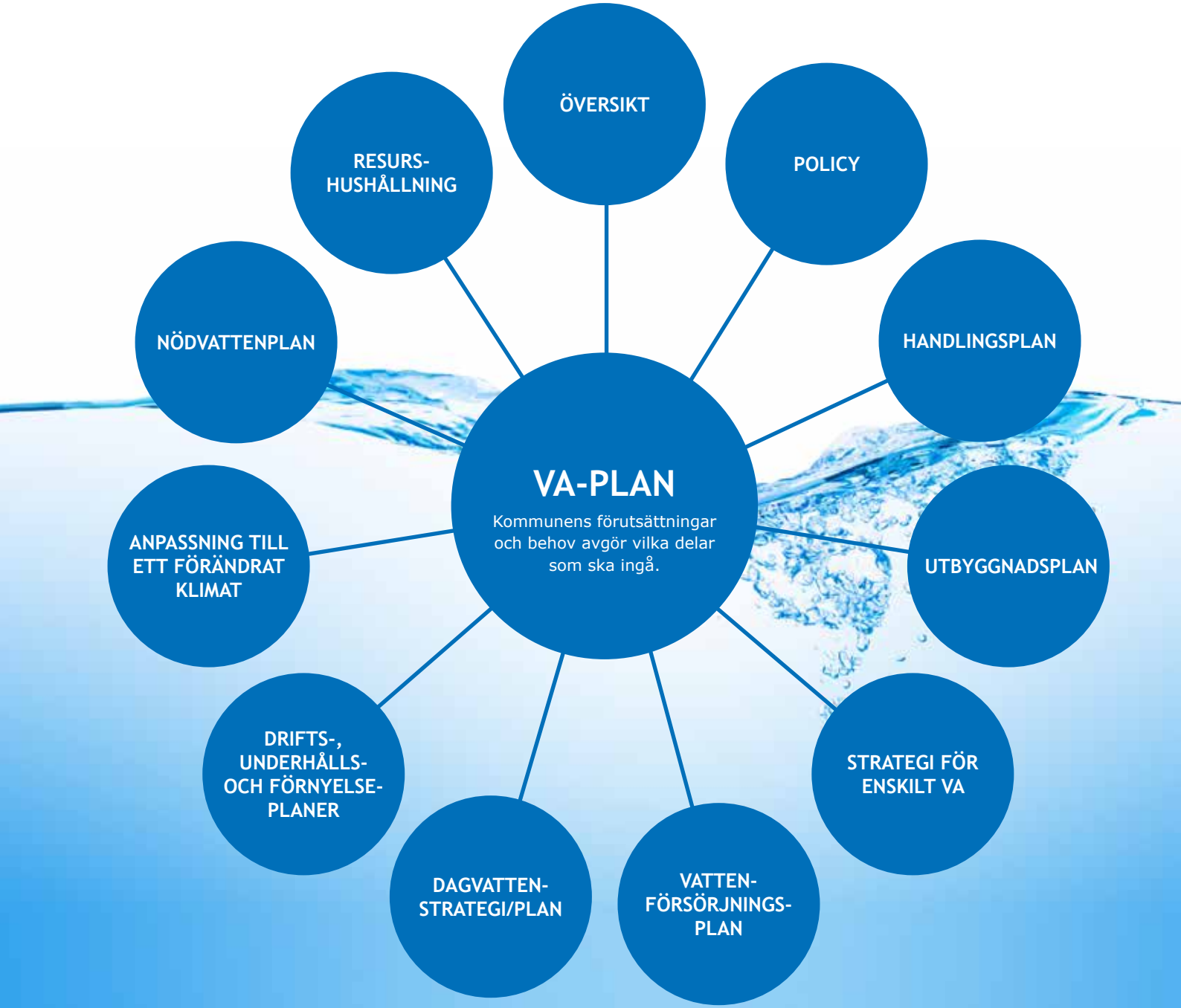
En kommunal VA-plan beskriver hur VA-försörjningen ska ordnas i hela kommunen, både inom och utanför kommunalt verksamhetsområde. Med VA-försörjning menas dricksvattenförsörjning och omhändertagande av avloppsvatten. Avloppsvatten innefattar spillvatten, dagvatten och ibland även dräneringsvatten. Ett rimligt tidsperspektiv för en VA-plan är 12 år. Med en tydlig integrering i kommunens översiktsplan aktualiseras VA-planen en gång per mandatperiod.

VA-planens avvägningar mellan miljö, hälsa och ekonomi behöver göras av varje kommun utifrån rådande förutsättningar. Det är viktigt att beskriva varför och hur man har gjort de valda avvägningarna.

Planen behöver innehålla konkreta åtgärder, inte bara administrativa åtgärder, även om sådana också kan vara nödvändiga. Det är viktigt att välja en realistisk ambitionsnivå som är möjlig att upprätthålla. Att fastställa en VA-plan är första steget, men det räcker inte. Den fastställda planen måste sedan följas.

Åtgärdsplanen ska vara tidsatt med tydlig fördelning av ansvar. Finansieringen behöver beskrivas – vad huvudmannen respektive skattebetalarna ska stå för. De enskilda åtgärderna införlivas i kommunens löpande budgetprocess. Planen bör också innehålla information om när och hur uppföljning ska göras och när den ska revideras.

Exakt vilka delar som ska ingå i VA-planen avgörs av kommunens egna förutsättningar och behov. Den ska innehålla de delar som behövs för att man inom kommunen ska kunna fatta väl underbyggda beslut. Om man i kommunen väljer att utesluta någon eller några av de delar som föreslås i den här broschyren behöver man motivera varför.

ÖVERSIKT
RESURS-
HUSHÅLLNING
POLICY
NÖDVATTENPLAN
HANDLINGSPLAN
VA-PLAN
Kommunens förutsättningar och behov avgör vilka delar som ska ingå.
ANPASSNING TILL ETT FÖRÄNDRAT KLIMAT
UTBYGGNADSPLAN
DRIFTS-, UNDERHÅLLS- OCH FÖRNYELSE-PLANER
STRATEGI FÖR ENSKILT VA
DAGVATTEN-STRATEGI/PLAN
VATTEN-FÖRSÖRJNINGS-PLAN

Förslag till innehåll

- **Översikt** – Beskrivning av förutsättningar, strategiska utvecklingsfrågor och andra faktorer som styr VA-planeringen, såsom lagkrav och mål, miljökvalitetsnormer, åtgärder i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram, recipientklassning, nuvarande VA-försörjning och dess påverkan på vattenstatus, regionala planer, grannkommuners planer, kommunens övriga planering, expansionsområden, befolknings- och bebyggelseutveckling.
- **Policy** – Politiskt beslutad viljeyttring med grunder för strategiska vägval för allmän och enskild VA-försörjning. Principer för prioriteringar mellan åtgärder och mellan geografiska områden.
- **Handlingsplan** – Konkret handlingsplan för hela kommunen med åtgärder för såväl allmän VA-anläggning som VA-försörjning utanför nuvarande verksamhetsområde.
- **Utbyggnadsplan** – Konkret handlingsplan för utbyggnad av allmänt VA utanför nuvarande verksamhetsområde med behovsbedömning, rangordning, tidsplan och finansieringsplan för anslutning av områden till allmän VA-anläggning.
- **Strategi för enskilt VA** – Konkret handlingsplan för enskilda VA-lösningar såsom enskild vattenförsörjning och riktlinjer för enskilt avlopp utifrån känsligheten i sjöar och vattendrag.
- **Vattenförsörjningsplan** – Beskrivning av vattenbehov samt vattenresursernas kapacitet, kvalitet och sårbarhet samt skydd av nuvarande och framtida vattenresurser.
- **Dagvattenstrategi/plan** – Beskrivning av grundprinciper, mål och ambitioner för nuvarande och framtida dagvattenhantering i befintliga och planerade områden samt drift och underhåll av anläggningar.
- **Drifts-, underhålls- och förnyelseplaner** – Konkreta handlingsplaner på kort och lång sikt för allmän VA-anläggning, inklusive ledningsnät.
- **Anpassning till ett förändrat klimat** – Handlingsplan för att trygga vattentjänsterna vid exempelvis värmeböljor, torka, skyfall, stormar, höga flöden och översvämningar.
- **Nödvattenplan** – Strategi och ansvarsfördelning för distribution och nödvändiga prioriteringar vid en samhällsstörning avseende dricksvatten, exempelvis dricksvattenbrist.
- **Resurshushållning** – Hushållning med energi och andra naturresurser, kemikalier och ekonomi. Förbättring av kvaliteten på avloppsvattnet, kretsloppsanpassning och återanvändning av näringsämnen.

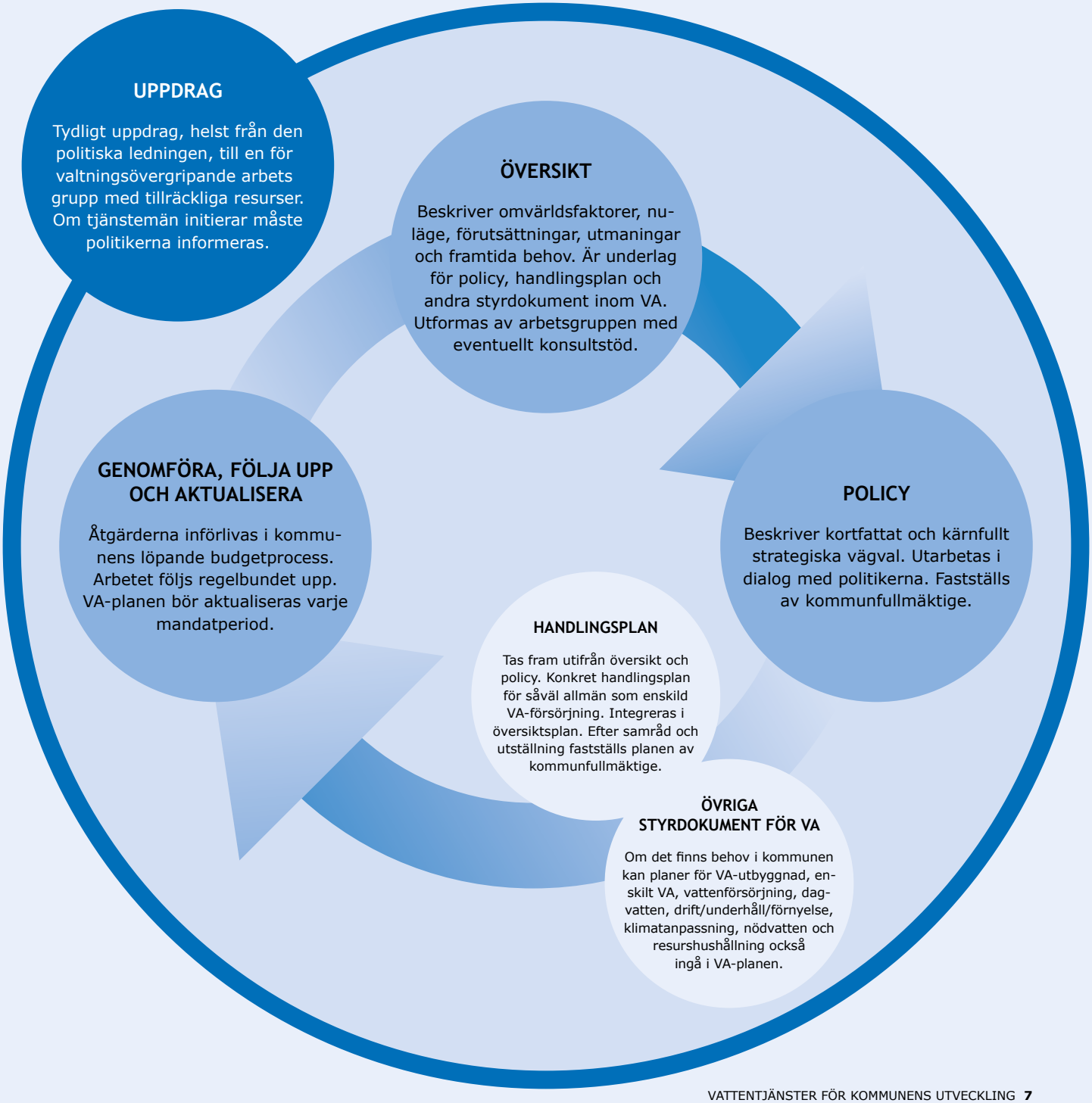
Hur gör man?

För att säkerställa genomförandet bör VA-planen tas fram genom ett förvaltningsövergripande arbete, vara väl politiskt förankrad och kunna utgöra underlag för beslut om finansiering av föreslagna åtgärder.

Avsätt resurser i form av arbetstid och budget för eventuellt konsultstöd. Arbetet med att ta fram en VA-plan tar minst ett och ett halvt år. Samordna arbetet med länsstyrelsen och med andra kommuner i regionen eller avrinningsområdet. Det finns olika stöd och bidrag att söka såväl för att ta fram en VA-plan som för vissa åtgärder – kontakta länsstyrelsen om du vill veta mer.

Vill du veta mer?

Kontakta din länsstyrelse eller läs mer i Vägledning för kommunal VA-planering (rapport 2014:1) från Havs- och vattenmyndigheten.

UPPDRAG
Tydligt uppdrag, helst från den politiska ledningen, till en för valtningsövergripande arbets grupp med tillräckliga resurser. Om tjänstemän initierar måste politikerna informeras.
ÖVERSIKT
Beskriver omvärldsfaktorer, nuläge, förutsättningar, utmaningar och framtida behov. Är underlag för policy, handlingsplan och andra styrdokument inom VA. Utformas av arbetsgruppen med eventuellt konsultstöd.
POLICY
Beskriver kortfattat och kärnfullt strategiska vägval. Utarbetas i dialog med politikerna. Fastställs av kommunfullmäktige.
HANDLINGSPLAN
Tas fram utifrån översikt och policy. Konkret handlingsplan för såväl allmän som enskild VA-försörjning. Integreras i översiktsplan. Efter samråd och utställning fastställs planen av kommunfullmäktige.
ÖVRIGA STYRDOKUMENT FÖR VA
Om det finns behov i kommunen kan planer för VA-utbyggnad, enskilt VA, vattenförsörjning, dagvatten, drift/underhåll/förnyelse, klimatanpassning, nödvatten och resurshushållning också ingå i VA-planen.
GENOMFÖRA, FÖLJA UPP OCH AKTUALISERA
Åtgärderna införlivas i kommunens löpande budgetprocess. Arbetet följs regelbundet upp. VA-planen bör aktualiseras varje mandatperiod.

www.lansstyrelsen.se/dalarna
dalarna@lansstyrelsen.se
Tel 010-225 00 00